

Fogalmak

hajdúk
keresztény koalíció
koncepció/fiskális/
felségárlási per

Földrajzi helyek

Sziszek
Veszprém
Romhány
Fülek
(Szécsény, Drégely,
Nógrád)
Bécs
Zsitvatorok
Új-Zrinyivár
Eszék
Érsekújvár
Nyitra
Léva

Személyek

Szulejmán
II. Szelim
Habsburg Rudolf
Báthori Zsigmond
Báthori András
Bocskai István
Illésházi István
Rákóczi Zsigmond
Belgiojoso
II. (Hb.) Mátyás
Zrínyi Miklós
I. Lipót
Wesselényi Ferenc
II. Rákóczi György
Köprülü Ahmed

Fontos évszámok

1591-1606
1593
1594
1596
1604
1605
1606
1655
1663
1664

1. A tizenöt éves háború (1591-1606)**Előzmények**

- Szulejmán halála után a békés természetű II. Szelim szultán **1568**-ban békét kötött a Habsburgokkal (drinápolyi béke). Ebben a német fél elismerte a török hódításokat.
- A békét megszegve viszont **mindkét fél vezetett kisebb portyákat** a határon túlra
- A boszniai pasa többször is rátört **Sziszek** várára, harmadszorra a horvát bán serege szétverte az övét, maga **a pasa is elesett** → a szultán hadat üzent

Első szakasz – keresztény előny

- **Török foglalások: Sziszek, Veszprém (1593)**
- **Magyar foglalások: Romhány, Fülek (!), Szécsény, Drégely, Nógrád**
- Megalakult a **keresztény koalíció**:
  - ➔ Habsburg Birodalom
  - ➔ Erdély → a sikereken felbuzdulva csatlakozott **Báthori Zsigmond (1594)**
  - ➔ Moldva
  - ➔ Havasalföld
- A törökök felismerték a keresztény koalíció jelentette veszélyt, és ellentámadásba lendültek → **de! Bocskai István (erdélyi és havasalföldi) hadai rajtukötöttek**
- **1596**-ban a törökök elfoglalták **Eger várát**, és nyertek a mezőkeresztesi csatában

Második szakasz – állóháború

- A vereségek miatt **Erdély megpróbált kiválni a háborúból** → Báthori András vezetésével, akit megölettek Mihály havasalföldi vajdával a Habsburgok

Rendi sérelmek a királyságban

- **A magyar királyság kincstára kimerült, ezt a főurak vagyonával akarták pótolni**
  - ✓ **felségárlási perbe** (koncepció~fiskális perbe) fogták a leggazdagabb magyarokat (Illésházy István országbíró, Rákóczi Zsigmond főkapitányt, **Bocskai Istvánt**)
- A keresztény koalíciótól (elvileg török ellen) fentartott **zsoldoshardsereget** az udvar hatalmának biztosítására használták
- Erőszakosan védték a katolikus vallást → **templomfoglalásokkal** is
- **Nem volt nádor**
- **Idegenek** voltak a főtisztségeken, a várak élén
- **Nem tárgyalhatták a vallási sérelmeket az országgyűléseken**
- + az otthonukat vesztett parasztok, volt katonák száma nőtt → **hajdúk**
- + az elhúzódó háború az egész országot a Habsburgok ellen hangolta

2. A Bocskai-szabadságharc

- **Belgiojoso** kassai főkapitány **elfogatóparancsot adott ki Bocskai ellen** (fiskális per eredményeként) → a (kálvinista) hajdúk Bocskai mellé álltak

→ kitört a szabadságharc

- 1604-ben Álmosd és Diószeg között csatát nyertek a hajdúk (főként jobbágyok)
- 1605-ben az erdélyi, majd a magyar rendek is (szerencsi OGY) fejedelmüknek választották Bocskait

Problémák Bocskai fejedelemségében

- nőtt a nemesség és a hajdúság közötti feszültség
- Bocskai kitartásért cserébe kollektív nemességet ígért a hajdúknak és munkát a saját birtokain (hasonló kiváltságos helyzetet, mint a székelyeknek) → korpalai OGY
- A kimerülés a magyarokat és az osztrák udvart is megegyezésre kényszerítette

→ 1606 Bécsi béke

- ✓ amnesztia a perek vádlottjainak
- ✓ Bocskai visszakapta címeit és három vármegyét
- ✓ ígéretet tettek a vallásgyakorlás szabadabbá tételére
- ✓ ígéretet tettek a nádorválasztásra
- ✓ ígéretet tettek az idegenek eltávolítására a főtisztségekről

Tizenöt éves háború – békeszerződés

- Bocskai közvetítésével a felek 1606 ŐSZÉN békét kötöttek → Zsitvatoroki béke
  - ✓ elismerték egymás hódításait
  - ✓ a török fél lemondott a Habsburgok által fizetett évi adóról egy egyszeri (200 000 aranyas) "ajándék" fejében

II. (Habsburg) Mátyás

- Teljesítette Rudolf ígéreteit (aki lemondott a magyar királyi címről)
  - ✓ nádorválasztás: a király két katolikus és két protestáns jelöltet állít, az OGY választ
  - ✓ városok: új várost a szabad királyi városok sorába csak az OGY hozzájárulásával lehet felvenni
  - ✓ a nemesek a városokba költözhetnek
  - ✓ a jobbágyköltözésekről nem tárgyalnak az országgyűlésen, csak a megyében
  - ✓ a vallás megválasztása szabad a nemességnek, a szabad királyi városok polgárainak és a végvári katonáknak

3. Zrínyi Miklós politikája és katonai teljesítménye

- Zrínyi Miklós horvát bán, a XVII. SZÁZAD-ban Nyugat-Magyarország legnagyobb földbirtokosa volt

Tervei

- Nem akarta engedni, hogy a Habsburg udvar elfogadja a török által diktált feltételeket, a török kiűzését tűzte ki céljául, amihez a vezért II. Rákóczi György erdélyi fejedelemben látta
- **Önálló, nemzeti hadsereg** felállítását sürgette, hogy a török kiűzése után ne újabb elyomás alá kerüljön az ország (Habsburgok)
- Irodalmi műveiben lelkesített, példát mutatott (Szigeti veszedelem, Mátyás király életéről való elmélkedés, Az török áfium ellen való orvosság)

Tizenöt éves háború – harmadik szakasz

- a törökök a Habsburgok gyengeségét kihasználva visszafoglalták Esztergomot
- a szultán koronát küldött Bocskainak, amit viszont a fejedelem csak mint ékszert vett át, tehát visszautasította a török függés ajánlatát

- Hadtudományi műveiben leírja a leendő magyarhaderő felépítését (Tábori kis tracta, Vitéz hadnagy)

Katonai tevékenysége

- Horvát bánként részt vett a törökkel folytatott harcban, de törökellenessége miatt a királyi udvar nem jelölte a nádorválasztáson (1655)
- Ellenben a megválasztott nádor, Wesselényi Ferenc is a hadba lépést követelte Erdély támogatására
- Hogy a magyarokat lecsendesítse, I. Lipót látszatintézkedéseket tett, mire Köprülü Ahmed nagyvezér seregei 1663-ban bevették Érsekújvárat, Nyitrát és Lévát
- A magyar rendek nyomására az udvar megtette Zrínyit hadvezérnek, majd a magyar sereg 1664-ben betört a hódoltságba, felégetve a törököknek stratégiaileg fontos eszéki hidat. Ezzel bebizonyosodott, hogy lehetséges a török elleni fellépés.

Montecuccoli

- A császár – folytatva a konfliktuskerülő politikát – azonban új hadvezért jelölt ki Zrínyi helyett, Montecuccolit, aki az udvari igényeknek megfelelően kerülte a fegyveres konfliktust, sőt, hagyta, hogy a törökök elfoglalják Új-Zrínyivárat
- Ahmed nagyvezér felbátorodott, és folytatta nyugat felé a terjeszkedését
- Montecuccoli viszont Szentgotthárdnál (1664) fényes győzelmet aratott felette, tehát újra bebizonyosodott, hogy a keresztény sereg fölényben van az oszmánnal szemben
- Emiatt hatalmas megdöbbenéssel érte a hír a magyar rendeket, hogy az udvar a csata után pár nappal 20 évre békét kötött a törökkel (vasvári béke), elismerve újabb hódításait